

то адміністративних органів в Угорщині, Польщі, Болгарії, Естонії та Албанії. –К.: Вид-во УАДУ, 1999. –236 с.

5. Алистратов Ю.Н. Право граждан на обращение в государственные органы и органы местного самоуправления в условиях становления демократического правового государства в России: Автореф. дисс... канд. юрид. наук. –М., 1995. –19 с.

6. Куріній С.В. Розгляд звернень громадян в органах внутрішніх справ України: Навч. посібник. –Д.: Наука і освіта, 2000. –36 с.

7. Хаманева Н.Ю. Конституционное право граждан на подачу обращений (проблемы законодательного регулирования) // Государство и право. –1996. –№ 8. –С.10-18.

8. Буроменський М.В. Обращение в Европейский суд по правам человека: практика Суда и особенности украинского законодательства. –Х.: Фолио, 2000. –32 с.

9. Закон України "Про прокуратуру" від 05.11.1991 р. // ВВР України. –1991. –№ 53. –Ст.793.

10. Закон України "Про звернення громадян" від 02.10.1996 р. // ВВР України. –1996. –№ 47. –Ст.257.

11. Закон України "Про громадянство України" від 18.01.2001 р. // Офіційний вісник України. –2001. –№ 9. –Ст.342.

12. Конституція України // ВВР України. –1996. –№ 30. –Ст.141.

13. Указ Президента України "Про заходи щодо забезпечення конституційних прав громадян на звернення" від 19.03.1997 р. // Урядовий кур'єр. –23.03.1997.

14. Постанова Кабінету Міністрів України «Інструкція з діловодства за зверненнями громадян в органах державної влади і місцевого самоврядування, об'єднаннях громадян, на підприємствах, в установах, в організаціях незалежно від форм власності, в засобах масової інформації» від 14.04.1997 р., № 348 // Офіційний вісник України. –1997. –№ 16. –Ст.86.

15. Наказ ГПУ "Про введення в дію Інструкції про порядок розгляду і вирішення звернень та особистого прийому громадян в органах прокуратури України" від 9.04.2004 р., № 5.

16. Наказ ГПУ "Про забезпечення обліку скарг, які надійшли до Генеральної прокуратури України" від 1.12.1993 р., № 32.

17. Наказ ГПУ "Про Регламент Генеральної прокуратури України" від 30.09.2005 р., № 53.

Надійшла до редколегії 21.12.2006

КУЛИНИЧ С.А. ПРОЦЕДУРЫ РАССМОТРЕНИЯ ОБРАЩЕНИЙ ГРАЖДАН В ОРГАНАХ ПРОКУРАТУРЫ

Раскрываются вопросы особенностей рассмотрения обращений граждан в органах прокуратуры Украины как управленческой процедуры; представлена классификация обращений граждан в органах прокуратуры и выделены процедурные стадии решения административных дел по обращениям граждан в органах прокуратуры.

KULINICH S.A. PROCEDURES OF CONSIDERATION IN REFERENCES OF CITIZENS IN BODIES OF THE PUBLIC PROSECUTOR

Questions of features of consideration of references of citizens in bodies of Office of Public Prosecutor of Ukraine as administrative procedure are opened; classification of references of citizens in bodies of Office of Public Prosecutor is submitted and procedural stages of the decision administrative are allocated has put under references of citizens in bodies of Office of Public Prosecutor.

УДК 35.072.2

Д.О. НАЗАРЕНКО

Харківський національний університет внутрішніх справ

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ І КРИМІНОЛОГІЧНІ ПІДСТАВИ ЗАСТОСУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО (ПРЕВЕНТИВНОГО) НАГЛЯДУ¹

Обґрунтовується ефективність і необхідність застосування превентивного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі, значення кримінально-правових і кримінологічних підстав для його упровадження і здійснення

Установа¹ адміністративного нагляду передбачається безвідносно до бажання осіб, виступаючих його об'єктом, і певною мірою обмежує їх особисту свободу. В зв'язку з цим в юридичній літературі обґрунтовано підіймається питання про об'єм і межі соціального контролю у сфері

профілактики злочинів, який має важливе значення з погляду забезпечення законності при його здійсненні, додержанні прав громадян, організації діяльності державних органів і суспільних організацій і їх компетенції, розподілі між ними функціональних обов'язків, а також з погляду правового статусу об'єкту цього контролю.

Не виникає сумнівів в тому, що межі соціального контролю за поведінкою осіб, звільнених з місць позбавлення

¹ Первинна рекомендація з напрямку досліджень: канд. юрид. наук Шербаковський М.Г. (ХНУВС).

волі, повинні бути визначені нормами права. Рішення цієї задачі передбачає юридичне закріплення підстав встановлення контролю і подальшого застосування обмежень до вказаних осіб.

В плані дослідження кримінально-правових і кримінологічних підстав застосування адміністративного (превентивного) нагляду у юридичній літературі це питання досконально не розглядалося. Аргументувати важливість і попереджувальне значення кримінально-правових і кримінологічних підстав застосування адміністративного (превентивного) нагляду у плані гарантій прав, свобод і законних інтересів засуджених та звільнених з місць позбавлення волі. Автор вперше в юридичній літературі позначає існування кримінально-правових і кримінологічних підстав застосування адміністративного (превентивного) нагляду, юридичне обґрунтування застосування до звільнених з місць позбавлення волі конкретних правообмежень у вигляді правил адміністративного нагляду, адміністративної та кримінальної відповідальності.

Термін «підстава» є не тільки юридичною, але і філософською категорією. Філософський енциклопедичний словник тлумачить поняття «підстава» як достатня умова для чого-небудь: буття, пізнання, думки, діяльності [1, с.467]. Має місце і інше філософське тлумачення цього терміну як «головна, основна сторона (властивості, відносини) об'єкту, що визначає всі інші його необхідні сторони і зв'язки» [2, с.142], або як «діалектична єдність причин і умов, необхідне буття конкретного явища» [3, с.5].

Вищезазначене дає нам можливість дійти наступних висновків:

- 1) підстава – це явище, подія та ін., наявність якої робить можливим настання інших явищ або подій;
- 2) підстава грає роль необхідної умови (сукупності умов) для настання яких-небудь явищ;
- 3) підстава має головне, вирішальне значення в механізмі виникнення породжених їм явищ;
- 4) підстава зберігається, як би продовжує своє існування в обґрунтованому їм явищі, визначаючи його основні риси. «Підстава, - указує М.А. Парнюк, - це те, з чого пізнання повинне пояснити існування речі» [4, с.56].

Внаслідок того, що адміністративний нагляд, будучи за своїм характером і правовою природою засобом кримінально-правового примусу, повинен мати певні кримінально-правові підстави і межі свого застосування. Разом з тим, виступаючи в більш широкому масштабі як складова частина індивідуального кримінологічного попередження рецидиву злочинів, адміністративний нагляд повинен мати певне кримінологічне обґрунтування.

Подібна подвійність підстав характерна не тільки для заходів адміністративного нагляду. В юридичній науці розрізняють правові і кримінологічні підстави встановлення відповідальності за вчинення злочинів і подальшого застосування заходів кримінально-правової дії [5]. На думку В.Д. Філімонова, самими загальними підставами встановлення кримінальної відповідальності є: а) стан, структура і динаміка заходів суспільно небезпечної поведінки (злочинності); б) суспільна небезпека особи злочинця, основними критеріями наявності якої є вчинений ним злочин. Правовими же підставами застосування кримінально-правових санкцій виступають передбачені кримінальним законом склади злочинів, а також обставини, що пом'якшують або обтяжують покарання [6, с.84-121].

Як правові підстави адміністративного нагляду слід виділити: 1) загально-правові підстави встановлення на-

гляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі; 2) спеціальні правові підстави, необхідні для застосування окремих правообмежень [7, с.107-109].

Вивчення правових норм, а також аналіз думок, зазначених в юридичній літературі, дозволяють виділити, як загальну правову підставу, що визначає зміст і можливість встановлення адміністративного нагляду за поведінкою засуджених і осіб, звільнених з місць позбавлення волі, юридичний факт наявності у них не знятої або непогашеної у встановленому законом порядку судимості [8, с.6-9; 9, с.114; 10, с.15; 11, с.69; 12, с.145; 13, с.51; 14, с.105].

Загальним для них є уявлення про судимість як про особливий правовий статус особи, породжений фактом її засудження до певної міри покарання за вчинений злочин, який у випадках, передбачених законом, може виражатися в настанні для цієї особи певних несприятливих наслідків.

Правові наслідки судимості звичайно підрозділяють на кримінально-правові і так звані «загально-правові».

Кримінально-правові наслідки наступають у разі здійснення особою, що має судимість, нового злочину і можуть впливати на кваліфікацію знов заподіяного злочину, усилувати покарання, служити підставою для визнання особи рецидивістом та ін. [15, 16].

Під загально-правовими наслідками судимості звичайно розуміються окремі правообмеження, передбачені різними нормами права, для осіб, що мають судимість. Так, І.В. Шмаров у якості загально-правових наслідків судимості виділяє такі:

- 1) судимість дає підстави для здійснення адміністративного нагляду і громадського контролю за звільненими від покарання;
- 2) судимість встановлює певні обмеження права вибору місця проживання, а також свободи пересування за межами місця проживання (ст.10 Закону України «Про адміністративний нагляд за персонами, звільненими з місць позбавлення волі»);
- 3) судимість встановлює відомі обмеження права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю. Наприклад, забороняється приймати осіб, що мають судимість, в колегію адвокатів, на роботу, пов'язану з матеріальними цінностями.

Особи, що мають судимість, зобов'язані повідомляти про це в офіційних документах. Згідно зі ст.164 «Підстави позбавлення батьківських прав» Сімейного кодексу України мати, батько можуть бути позбавлені судом батьківських прав, якщо вона або він засуджені за вчинення умисного злочину щодо дитини [17]. Статтею 354 Цивільного кодексу України передбачено, що за рішенням суду до особи може бути застосовано позбавлення права власності на майно як санкція за вчинення правопорушення (конфіскація) у випадках, встановлених законом [18].

Позначення цих правообмежень терміном «загально-правові», ймовірно, повинне підкреслювати той факт, що вони передбачені нормами не кримінального, а інших галузей права. Проте в цілому цей термін явно невдалий, оскільки не відображає ні характеру, ні спрямованості заходу, що застосовується.

В більшості робіт, присвячених інституту судимості, вказується на те, що роль названих правообмежень визначається, головним чином, задачами попередження рецидиву злочинів, що стоять перед кримінальним правом, вони передбачають суто профілактичну мету [19, с.12].

В.Д. Філімонов звертає увагу на те, що в процесі призначення судимості слід виділити дві її функції: криміно-

логічну і кримінально-правову. Функція кримінології полягає в тому, що, передбачаючи для винного ряд правових обмежень (заборона обіймати певні посади, проживати в деяких населених пунктах та ін.), судимість створює умови для закріплення результатів його виправлення, перешкоджає вчиненню ним нових злочинних дій і грає, таким чином, профілактичну роль. Кримінально-правова функція виражається у встановленні терміну, протягом якого вчинений особою злочин може служити обставиною, що впливає на зміст і розмір кримінальної відповідальності і покарання [20, с.204, 205].

Очевидно, що розмежування кримінологічної (попереджувальної) і кримінально-правової функцій носить умовний характер, адже і кримінально-правові наслідки судимості також кінцесь-кінцем направлені на попередження рецидиву злочинів. Проте воно виправдане в плані більш глибокого з'ясування конкретних завдань, що стоять перед інститутом судимості, пізнання механізму реалізації профілактичної функції кримінального права.

В юридичній літературі існують декілька самостійних, хоча і багато в чому схожих, точок зору щодо суті і призначення судимості, її соціально-юридичної природи.

Як вважає В.В. Голіна, відносно деяких категорій засуджених «потрібен певний відрізок часу, щоб дати можливість суспільству переконатися, що мета покарання не тільки досягнута, але і міцно закріплена у особи. Виправлення повинне бути випробувано «в часі» в умовах нормального людського колективу. І лише після закінчення передбаченого законом терміну, в продовженні якого особа не скоює нових злочинів, чесно працює і добросовісно поводить себе, можна стверджувати, що мета покарання здійснена і закріплена. Але для досягнення бажаного результату необхідно детермінувати поведінку людини... Таким чином судимість вирішує задачі досягнення і закріплення мети покарання» [21, с.22].

А.Л. Ременсон указував, що термін судимості після звільнення від покарання слід розглядати як період, протягом якого відносно більшості судимих осіб повинно розв'язуватися завдання закріплення результатів їх виправлення і перевиховання. Необхідність рішення цього завдання є кримінально-політична основа для застосування до таких осіб відповідних засобів впливу [22, с.155].

С.А. Власихін вважає, що судимість є своєрідним випробувальним терміном, який зобов'язаний витримати засуджений протягом термінів, встановлених законом [23, с.81].

Таким чином, судимість розглядається як спеціально передбачений законом період часу, протягом якого повинна проводитися робота, направлена на з'ясування питань про ефективність понесеного особою покарання, на закріплення його результатів. При цьому юридичний факт наявності судимості розглядається як правова підстава для застосування до особи запобіжних заходів.

В цілому розділяючи цю точку зору, ми в той же час вважаємо за необхідне внести деякі уточнення.

Відомо, що засуджений вважається судимим з моменту вступу вироку суду до законної сили і до погашення встановленого законом терміну судимості або винесення судом рішення про її зняття. Протягом цього терміну, навіть якщо покарання повністю відбуте, між засудженим та державою зберігаються суспільні відносини, врегульовані нормами кримінального права, що, у свою чергу, дає державі право впливати певним чином на поведінку конкретної особи [24, с.81; 25, с.100; 26, с.133; 27, с.87; 28, с.36].

Однак очевидно, що необхідність такого регулювання може виникати далеко не завжди, у зв'язку з чим важко погодитися з приведеними думками, згідно яким протягом терміну судимості завдання закріплення мети покарання, результатів виправлення повинні розв'язуватися відносно всіх або більшості судимих. Практика свідчить про те, що відносно більшості засуджених відбуття призначеного судом покарання виявляється достатнім для їх виправлення і ресоціалізації.

Що ж до осіб, звільнених з місць позбавлення волі, то вони можуть і не потребувати яких-небудь правообмежень протягом терміну судимості, оскільки на них сам факт засудження і реальна загроза застосування кримінального покарання у разі вчинення нових злочинів може мати достатній попереджувальний вплив.

В той же час, оскільки судимість передбачена для всіх осіб, засуджених до певних покарань і інших заходів кримінально-правового характеру, вказаних в ст. 88 КК України, вважати, що дія цього інституту розрахована тільки на ту меншу частину засуджених, яка дійсно потребує закріплення мети покарання, результатів їх виправлення і ресоціалізації. Призначення цього інституту, як нам представляється, полягає в тому, щоб з числа всіх осіб, які підпадають під вплив певних заходів кримінальної відповідальності і покарання, виявити тих, стосовно яких ця дія не принесла очікуваних результатів.

Інакше, судимість - це такий правовий стан особи, засудженої судом до конкретної міри кримінальної відповідальності, який, разом з іншими наслідками, обумовлює можливість здійснення за нею певного нагляду (спостереження) і перевірки відповідності її поведінки вимогам правових норм.

Здійснення такого роду спостереження і перевірки на практиці припускає необхідність постановки осіб, що мають судимість, на облік в компетентних органах, збір інформації про їх поведінку і спосіб життя, що суб'єктивно може сприйматися судимими як певне втручання в їх особисте життя. Проте без цього попередити можливий рецидив злочинів надзвичайно важко, що є однією з причин збереження інституту судимості у кримінальному праві. При цьому в цілях забезпечення гарантій захисту прав і інтересів особи законом встановлені певні терміни і інші умови погашення та зняття судимості, після закінчення яких особа вважається не судимою і спостереження за нею повинне бути припинено.

У тих випадках, коли спостереження і проведені перевірки показують, що дана особа не виправилася і може знов вчинити злочин, до неї повинні бути застосовані спеціальні заходи контролю, які реалізуються у вигляді визначених правообмежень. Але правовою підставою їх застосування не може бути тільки факт наявності у даних осіб судимості.

Слід враховувати, що кримінологічною основою судимості, як правової підстави контролю, є обґрунтоване припущення про реальну можливість рецидиву злочинів. Звідси і судимість є певною юридичною абстракцією, що носить гіпотетичний характер. В даному ж випадку йдеться про застосування конкретних правообмежень до конкретних осіб.

Кримінологічною основою таких правообмежень можуть бути тільки конкретні причини і умови, сприяючі вчиненню злочинів зі сторони даної особи, виявлення яких здійснюється компетентними органами в процесі вивчення поведінки особи, що має судимість, в минулому і теперіш-

ньому часі, особливостей її особистості, конкретної життєвої ситуації, найближчого мікросоціального оточення і т. ін. Дані, отримані в результаті такого вивчення, і обумовлюють необхідність покладання на засудженого тих або інших спеціальних обов'язків і заборон, як наприклад: не відвідувати певні місця, не виїжджати з постійного місця проживання, заборона виходу з будинку в певний час і т. ін. При цьому найважливішими показниками наявності таких причин і умов виступають факти здійснення правопорушень протягом терміну судимості, ведення антигромадського способу життя, ухилення від виховного впливу і спостереження з боку уповноважених на те суб'єктів.

Таким чином, кримінологічними підставами тих або інших правообмежень є антигромадські вчинки і інші дані, що свідчать про наявність певних причин і умов, сприяючих вчиненню злочинів. Оскільки ці обставини не завжди піддаються чіткій юридичній фіксації, закон надає право компетентним органам самостійно ухвалювати рішення про застосування цих заходів. Рішення цих органів, які мають певну юридичну форму, виступають як правові підстави застосування таких заходів адміністративного нагляду.

Наприклад, при винесенні рішення про застосування до звільненого нагляду суд, на основі вивчення причин і умов, сприяючих вчиненню злочинів зі сторони даної особи, може покласти на нього передбачені законом правила і обмеження. Отримавши копію вироку суду, орган внутрішніх справ, здійснює контроль за поведінкою засудженого, вимагає виконання ним конкретних обов'язків. Якщо у вироку відсутня вказівка на необхідність виконання засудженим яких-небудь правообмежень, органи внутрішніх справ не мають права призначати їх на свій розсуд.

Таким чином, правовою підставою застосування вказаних заходів тут виступає вирок суду. Визначення судимості як загальної правової підстави адміністративного нагляду дозволяє в загальній формі визначити межі його допустимості.

1. Інститут судимості дозволяє визначити шляхи подальшого вдосконалення правового регулювання змістовної сторони контролю за поведінкою засуджених.

Визначення профілактичного призначення судимості дозволяє виключити з чинного законодавства і правозастосовної практики такі правообмеження, передбачені для судимих осіб, які не відповідають завданням даного кримінально-правового інституту. У зв'язку з цим в юридичній літературі обґрунтовано ставиться питання про відміну деяких обмежень у тимчасовій прописці (регістрації) осіб, які мають судимість, що значно ускладнює процес видання, у разі потреби, їм паспортів та їх пенсійного забезпечення.

Застосування подібних правообмежень до осіб, що мають судимість, не сприяє ні закріпленню результатів їх виправлення і ресоціалізації, ні контролю за їх поведінкою, ні соціальної адаптації після відбування покарання. Дані обмеження в цілому носять не профілактичний, а відшкудувальний, каральний характер, причому каральну дію деяких з них засуджений починає почувати не в процесі відбування покарання, а часто через дуже довгий час, коли і судимість давно анулюється подальшою бездоганною поведінкою, наприклад, у момент досягнення пенсійного віку.

Разом з тим, вивчення профілактичних потенцій судимості відкриває можливість для підвищення ефективності цього інституту в справі боротьби з рецидивом зло-

чинів, що знаходить віддзеркалення в пропозиціях вчених.

Наприклад, на думку Т.М. Кафарова, в цілях точного врегулювання питань судимості і внесення необхідної ясності в рішення цих питань на практиці доцільно розробити і прийняти в законодавчому порядку «Положення про судимість», яке б визначало «правовий статус» особи, судимій за вчинення злочину, і регламентувало б питання судимості, що мало попереджувальне значення [29, с.255].

С.А. Власихін звертає увагу на необхідність встановлення законодавчим шляхом ясно позначеного круга прав і обов'язків осіб, що мають судимість, а також круга прав і обов'язків органів держави, зокрема, органів внутрішніх справ і громадських організацій відносно судимих осіб в цілях профілактики рецидивів злочинів [23, с.82].

Ґрунтуючись на досвіді інших країн, А.Л. Ременсон пропонував необхідним закріпити в нормах виправно-трудового законодавства:

- а) вказівку на мету судимості, однією з яких є закріплення результатів виправлення засуджених;
- б) вказівку на те, що судимі повинні знаходитися на відповідному обліку;
- в) обов'язок відповідних органів передавати інформацію про наявність судимості у тієї або іншої особи у відділи кадрів за місцем його роботи і громадські правоохоронні пункти за місцем проживання;
- г) вказівку на те, що колективи і громадські організації за місцем роботи і місцем проживання судимих осіб повинні наділятися правом спостереження за їх поведінкою. Зміст цього права повинен бути конкретизований;
- д) обов'язок адміністрації, колективів і громадських організацій за місцем роботи і місцем проживання проводити виховну роботу з судимими особами з урахуванням характеру і суспільної небезпеки вчиненого злочину, виду і терміну покарання, а також з урахуванням рекомендації органу, що виконував покарання;
- е) надання судимим особам необхідної допомоги в закріпленні результатів виправлення, в залученні до чесного трудового способу життя;
- ж) право судимих клопотати, відповідно до закону, про дострокове зняття судимості. При цьому можливість дострокового зняття судимості повинна бути закріплена відносно всіх категорій судимих осіб;
- з) можливість в необхідних випадках ставити перед судом за місцем проживання питання про ухвалу до даної особи спеціальних заходів забезпечення належної поведінки [30, с.9-10].

На нашу думку, при рішенні даних питань слід виходити з того факту, що протягом термінів судимості між засудженими і державою зберігаються кримінально-правові відносини. Тому вирішувати всі питання, що відносяться до інституту судимості, слід в рамках тих галузей права, які покликані регулювати ці відносини, тобто в нормах кримінального і кримінально-виконавчого права.

При цьому в нормах кримінального права доцільно врегулювати лише самі загальні питання, що відносяться до судимості. Зокрема, необхідно включити в норми кримінального права, присвячені цьому інституту, положення про те, що наявність не знятої або непогашеної в установленому порядку судимості є підставою для здійснення контролю (нагляду) за поведінкою засудженого і проведення з ним виховної роботи.

2. Судимість дозволяє визначити коло осіб, відносно яких повинен здійснюватися адміністративний нагляд.

Згідно чинного законодавства особа вважається суди-

мою з моменту засудження і до закінчення термінів, вказаних в законі. Якщо особа, яка відбула покарання, до закінчення терміну погашення судимості знов вчинить злочин, перебіг терміну, що погашає судимість, уривається.

У ст.88 КК України «Правові наслідки судимості» визначається, що: 1) особа визнається такою, що має судимість, з дня набрання законної сили обвинувальним вироком і до погашення або зняття судимості; 2) судимість має правове значення у разі вчинення нового злочину, а також в інших випадках, передбачених законами України; 3) особи, засуджені за вироком суду без призначення покарання або звільнені від покарання чи такі, що відбули покарання за діяння, злочинність і караність якого усунута законом, визнаються такими, що не мають судимості; 4) особи, які були реабілітовані, визнаються такими, що не мають судимості.

У статті 89 «Строки погашення судимості» КК України такими, що не мають судимості, визнаються:

1) особи, засуджені відповідно до ст.75 КК України, якщо протягом іспитового строку вони не вчинять нового злочину і якщо протягом зазначеного строку рішення про звільнення від відбування покарання з випробуванням не буде скасоване з інших підстав, передбачених законом. Якщо строк додаткового покарання перевищує тривалість іспитового строку, особа визнається такою, що не має судимості, після відбуття цього додаткового покарання;

2) жінки, засуджені відповідно до ст.79 цього Кодексу, якщо протягом іспитового строку вони не вчинять нового злочину і якщо після закінчення цього строку не буде прийняте рішення про направлення для відбування покарання, призначеного вироком суду. Якщо засуджена не була звільнена від додаткового покарання і його строк перевищує тривалість іспитового строку, то жінка визнається такою, що не має судимості, після відбуття цього додаткового покарання;

3) особи, засуджені до позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю після виконання цього покарання;

4) особи, які відбули покарання у виді службового обмеження для військовослужбовців або тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців чи достроково звільнені від цих покарань, а також військовослужбовці, які відбули покарання на гауптвахті замість арешту;

5) особи, засуджені до штрафу, громадських робіт, виправних робіт або арешту, якщо вони протягом року з дня відбуття покарання (основного та додаткового) не вчинять нового злочину;

6) особи, засуджені до обмеження волі, а також засуджені за злочин невеликої тяжкості до позбавлення волі, якщо вони протягом двох років з дня відбуття покарання (основного та додаткового) не вчинять нового злочину;

7) особи, засуджені до позбавлення волі за злочин середньої тяжкості, якщо вони протягом трьох років з дня відбуття покарання (основного та додаткового) не вчинять нового злочину;

8) особи, засуджені до позбавлення волі за тяжкий злочин, якщо вони протягом шести років з дня відбуття покарання (основного та додаткового) не вчинять нового злочину;

9) особи, засуджені до позбавлення волі за особливо тяжкий злочин, якщо вони протягом восьми років з дня відбуття

Тим часом чинне законодавство передбачає можливість здійснення адміністративного нагляду не за всіма

категоріями засуджених і звільнених з місць позбавлення волі. Так, відносно умовно-достроково звільнених осіб законом лише в загальній формі передбачена можливість покладання судом на трудові колективи обов'язків по спостереженню за даними особами [31, с.151-158; 32, с.140; 33, с.105; 34]. Так, у ст.162 КВК України «Заходи громадського впливу щодо осіб, умовно-достроково звільнених від відбування покарання» вказано, що до умовно-достроково звільнених від відбування покарання осіб, які ухиляються від громадського контролю, збори трудового колективу або громадська організація можуть застосовувати захід впливу у виді громадського попередження. У разі систематичного порушення громадського порядку особою, яка відбувала покарання у виді позбавлення волі за тяжкий або особливо тяжкий злочин чи була двічі засуджена до позбавлення волі за умисні злочини й умовно-достроково звільнена від відбування покарання, трудовий колектив або громадська організація можуть порушити клопотання перед органом внутрішніх справ про встановлення за нею адміністративного нагляду.

З числа звільнених з місць позбавлення волі осіб, як вже наголошувалося, контролю у формі адміністративного нагляду підлягає лише невелика їх частина, вказана в Законі України.

На нашу думку, наявність загальної правової підстави адміністративного нагляду - судимості дає компетентним органам право здійснювати спостереження і у разі потреби встановлювати нагляд за всіма перерахованими особами, в межах передбачених для них термінів судимості, для чого необхідно внести відповідні зміни в чинне законодавство.

При визначенні в законі кола осіб, які мають судимість і виступають, таким чином, об'єктом адміністративного нагляду, доцільно також врахувати обгрунтовані пропозиції про те, щоб особи, звільнені від кримінальної відповідальності через акт амністії або помилування, вважалися судимими протягом деякого періоду часу (залежно від призначеного за вироком суду покарання), якщо інше не передбачене в самому акті амністії або помилування [35, с.147; 36, с.24, 25; 37].

3. Судимість визначає тривалість адміністративного нагляду.

Як вже наголошувалося, тривалість нагляду не може перевищувати термінів судимості, встановлених для даної особи.

Тому, наприклад, для осіб, засуджених до позбавлення волі на термін не більше п'яти років, тривалість нагляду не може перевищувати двох років.

Разом з тим витікає, як нам представляється, необхідність врахувати в законодавстві обгрунтовані пропозиції про можливість дострокового зняття судимості не тільки з осіб, що відбули покарання у вигляді позбавлення волі і що довели своє виправлення зразковою поведінкою і чесним відношенням до праці, але і зі всіх інших осіб, на яких розповсюджується положення про терміни судимості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Философский энциклопедический словарь. -М.: Энциклопедия, 1983. -683 с.
2. Билялов А.К. Об определении категорий «основа» и «обоснование» // Философские науки. -1976. -№ 5. - С.140-146.
3. Степенко Н.М. О соотношении категорий «условие» и «основание» и их роли в процессе познания объек-

- тивных законов: Автореф. дисс... канд. филос. наук. - Киев, 1965. -30 с.
4. Парнюк М.А. Детерминизм диалектического материализма. -Киев, Наук. думка, 1967. -260 с.
5. Основания уголовно-правового запрета /Под ред. В.Н. Кудрявцева и А.М. Яковлева. -М.: Наука, 1982. -303 с.
6. Филимонов В.Д. Криминологические основы уголовного права. -Томск, 1981. -214 с.
7. Игошев К.Е., Шмаров И.В. Социальные аспекты предупреждения правонарушений (проблемы социального контроля). -М.: Юрид. лит., 1980. -176 с. 8. Голина В.В. Погашение и снятие судимости по советскому уголовному праву. -Харьков, 1979. -137 с.
9. Дагель П.С. Учение о личности преступника в советском уголовном праве. -Владивосток, 1970. -184 с.
10. Ераксин В.В., Помчалов Л.Ф. Погашение и снятие судимости в советском уголовном праве. -М., 1963. -47 с.
11. Зельдов С.И. О понятии судимости // Правоведение. -1972. -№ 1. -С.64-69.
12. Лейст О.Э. Санкции в советском праве. -М.: Юрид. лит., 1962. -238 с.
13. Малков В.П. Повторность преступлений. -Казань, 1970. -174 с.
14. Филимонов В.Д. Судимость и ее погашение по советскому уголовному праву // Труды Томск. ун-та. -Т.137. -1957. -С.101-105.
15. Бажанов М.И., Сташис В.В. Новое в уголовном законодательстве. -М.: Юрид. лит., 1970. -92 с.
16. Зельдов С.И. Судимость и ее уголовно-правовые последствия. -Орджоникидзе: Изд-во СОГУ, 1987. -84 с.
17. Семейный кодекс Украины // ВВР Украины. -2002. -№ 21-22. -Ст.135.
18. Цивільний кодекс України // ВВР України. -2003. -№№ 40-44. -Ст.356.
19. Ераксин В.В., Помчалов Л.Ф. Погашение и снятие судимости в советском уголовном праве. -М.: Юрид. лит., 1963. -47 с.
20. Филимонов В.Д. Криминологические основы уголовного права. -Томск, Изд-во ТГУ, 1981. -210 с.
21. Голина В.В. Роль и значение судимости в предупреждении преступлений // Личность преступника и уголовная ответственность. -Саратов, 1981. -С.108-122.
22. Ременсон А.Л. Институт судимости и вопросы предупреждения рецидива // Актуальные проблемы государства и права в современный период. -Томск, 1981. -С.154-155.
23. Власихин С.А. Вопросы совершенствования ин-
- ститута судимости в свете положений Конституции СССР // Повышение эффективности деятельности органов прокуратуры, суда и юстиции в свете Конституции СССР 1977 г. -М., 1980. -С.72-82.
24. Багрий-Шахматов Л.В. Уголовная ответственность и наказание. -Минск, Высш. школа, 1976. -383 с.
25. Никифоров Б.С. О рецидиве и судимости // Сов. гос. и право. -1957. -№ 5. -С.98-100.
26. Стручков Н.А. Научная основа совершенствования исправительно-трудового права // Труды Высшей школы МООП ССР. -1967. -Вып.16. -С.129-136.
27. Шмаров И.В. Предупреждение преступлений среди освобожденных от наказания. -М.: Юрид. лит., 1974. -134 с.
28. Яковлев А.М. Борьба с рецидивной преступностью. -М.: Наука, 1964. -223 с.
29. Кафаров Т.М. Проблема рецидива в советском уголовном праве. -Баку: ЭЛМ, 1972. -256 с.
30. Ременсон А.Л. Вопросы правового регулирования исправления и перевоспитания осужденных // Проблемы теории и практики борьбы с преступностью. -Томск, 1982. -С.3-11.
31. Папкевич П.Ф. Некоторые вопросы правового регулирования института общественного поручительства // Вопросы борьбы с преступностью. -1983. -Вып.19. -С.151-158.
32. Ткачевский Ю.М. Освобождение от отбывания наказания. -М.: Юрид. лит., 1970. -238 с.
33. Яковлев А.М. Предупреждение повторного совершения преступлений условно осужденными и условно-досрочно освобожденными // Сов. гос. и право. -1961. -№ 12. -С.102-108.
34. Уголовный кодекс Швеции /Науч. ред.: Н.Ф. Кузнецова и С.С. Беляев. -СПб.: Изд-во «Юридический центр Пресс», 2001. -320 с..
35. Орешкина Т.Ю. Дальнейшее развитие законодательства о погашении и снятии судимости // Проблемы совершенствования уголовного законодательства и практика его применения. -М., 1981. -С.131-140.
36. Зельдова О.С. Роль амнистии в осуществлении советской уголовно-правовой политики: Автореф. дисс... канд. юрид. наук. -М., 1987. -25 с.
37. Уголовный кодекс Федеративной Республики Германии /Науч. ред. Д.А. Шестаков. -СПб.: Изд-во «Юридический центр Пресс», 2003. -524 с.

Надійшла до редколегії 28.10.2006

НАЗАРЕНКО Д.А. УГОЛОВНО-ПРАВОВЫЕ И КРИМИНОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВАНИЯ ПРИМЕНЕНИЯ АДМИНИСТРАТИВНОГО (ПРЕВЕНТИВНОГО) НАДЗОРА

Обосновывается эффективность и необходимость применения превентивного надзора за лицами, уволенными из мест лишения свободы, значение уголовно-правовых и криминологических оснований для его введения и осуществления.

NAZARENKO D.A. CRIMINAL-LEGAL AND CRIMINOLOGICAL BASES APPLICATIONS ADMINISTRATIVE (PREVENTIVE) SUPERVISION

Efficiency and necessity of application preventive supervision of the persons dismissed from places of imprisonment, value criminal-legal and criminological the bases for its introduction and realization are proved.

Передплата наукового журналу "Право і безпека" на 2008 рік

здійснюватиметься тільки через редакцію